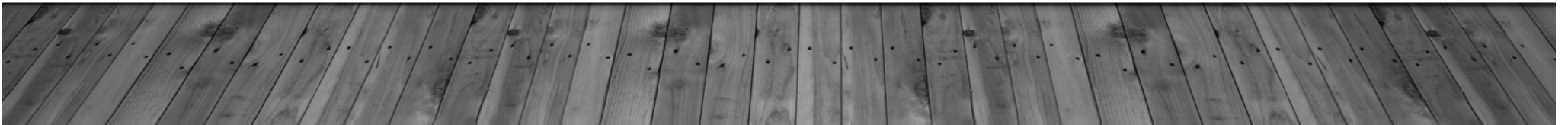

Μάθημα 5, 31/10/2024

ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑ, Ζ' ΕΞΑΜΗΝΟ

1ο ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ

➔ Λεξικό (lexicon)/Λέξεις (lexis): πλήρες απόθεμα όλων των λέξεων μιας γλώσσας (Chomsky, 1965)

➔ Λεξιλόγιο (vocabulary): υποσύνολο του λεξικού

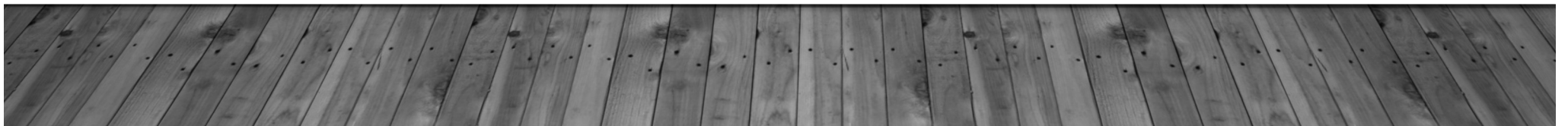
➔ Νοητικό λεξικό (mental lexicon): εσωτερικευμένη λεξική γνώση των ομιλητών / τριών

γνώση για τις λέξεις της γλώσσας

ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

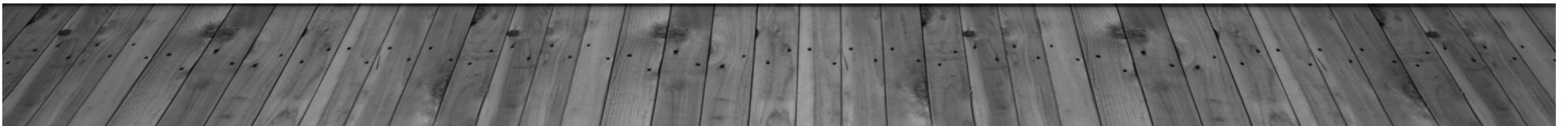
Τι σημαίνει γνωρίζω μια λέξη;

γάτα

ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

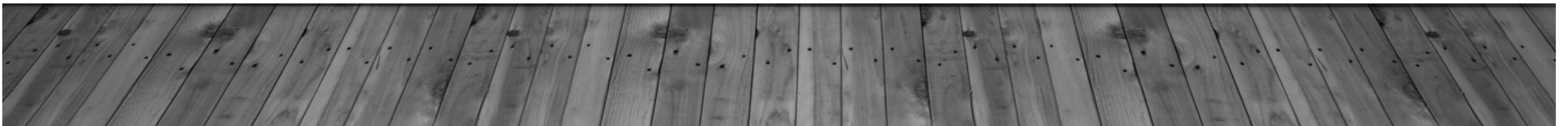
- αναγνώριση και γνώση της προφοράς
- αναγνώριση και γνώση της γραφής
- κατανόηση και χρήση στο κατάλληλο περιβάλλον
- αναγνώριση και χρήση των μορφολογικών τύπων

ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

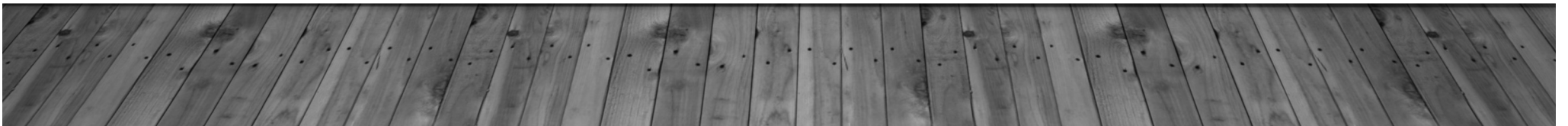
- προσδιορισμός των συντακτικών λειτουργιών και δυνατότητα ανάλογης χρήσης
- γνώση της συνδυαστικότητάς της (σύνθετα, ιδιωματισμοί)
- διαφορετικές δυνατότητες ερμηνείας μιας λέξης ανάλογα με τα περικείμενα
- κοινωνικές συνθήκες που επιτρέπουν ή δεν επιτρέπουν τη χρήση της σε μια συγκεκριμένη περίπτωση

Singleton (2000: 161)

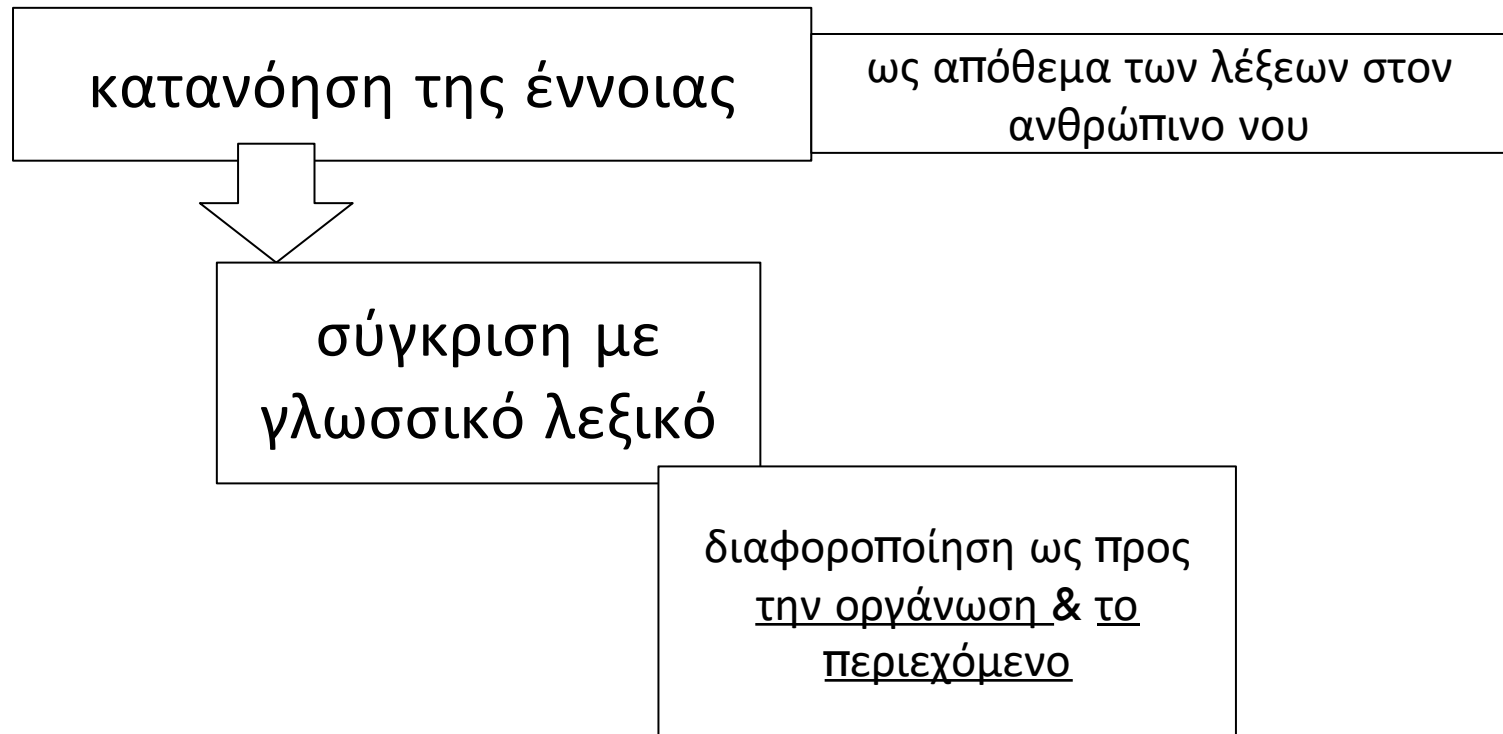

ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Τα στοιχεία που συνιστούν την έννοια της «λέξης» δεν είναι απλώς καταχωρημένα σε ένα βιβλίο αναφοράς (λεξικό) αλλά αποτελούν συστατικά της λεξικής γνώσης των ομιλητών/τριών

ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ & ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΛΕΞΙΚΑ

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

- Λήμματα κατ' αλφαβητική σειρά – εύκολη & γρήγορη αναζήτηση

ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

- Παραδρομές ομιλίας (σαρδάμ)

Ο Γιάννης πήρε φόρα.

φοράδα η [foráda] O26 : 1. το θηλυκό άλογο. ΦΡ χέστηκε η ~ στ' αλώνι, δε συνέβη τίποτα σοβαρό, σπουδαίο, δεν είναι τίποτα, είναι ασήμαντο · ΣΥΝ ΦΡ κτ. τρέχει στα γύφτικα. 2. (μειωτ.) για μεγαλόσωμη και άχαρη γυναίκα · αλόγα. φοραδίτσα η ΥΠΟΚΟΡ.

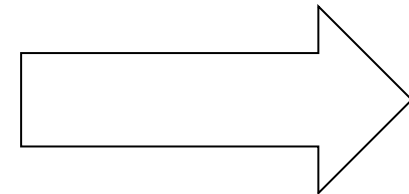
φορατζής ο [foradzís] O8 : (παρωχ.) φοροεισπράκτορας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

- Σαρδάμ

~~αλφαβητικά εγγύτερα
λήμματα~~

μερική φωνητική / φωνολογική
ομοιότητα – σημασιολογική
ομοιότητα

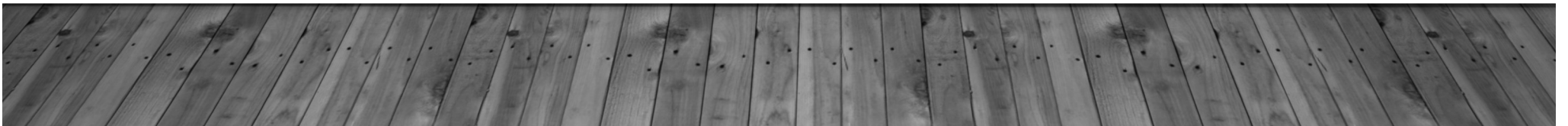

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

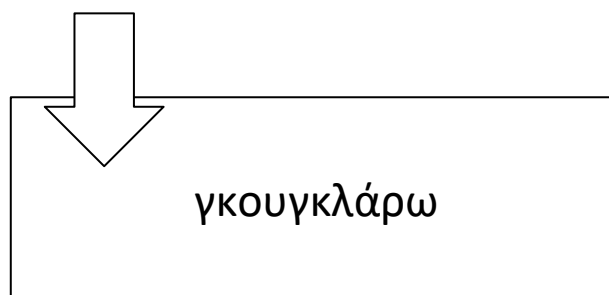
Οργάνωση του νοητικού λεξικού →

Θεματικό γλωσσικό λεξικό
λέξεις με βάση τις σημασιολογικές σχέσεις

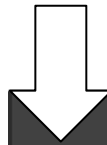
πολυπλοκότερη οργάνωση
από το γλωσσικό λεξικό

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

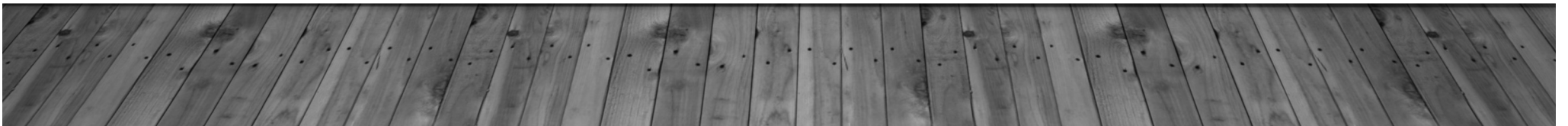
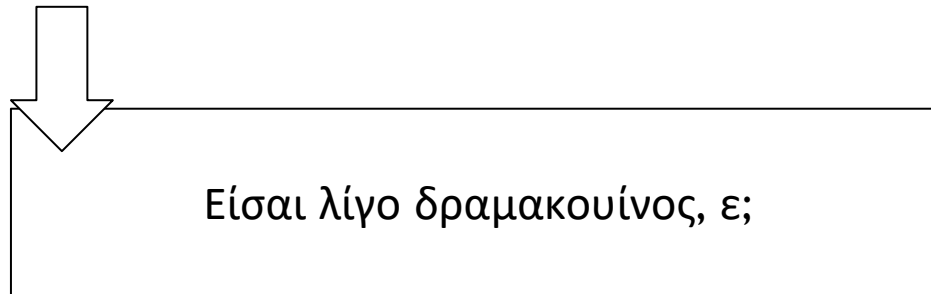
ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Ο Νίκος είναι πολύ γκουγκλάκας
ινσταγκραμάκας

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

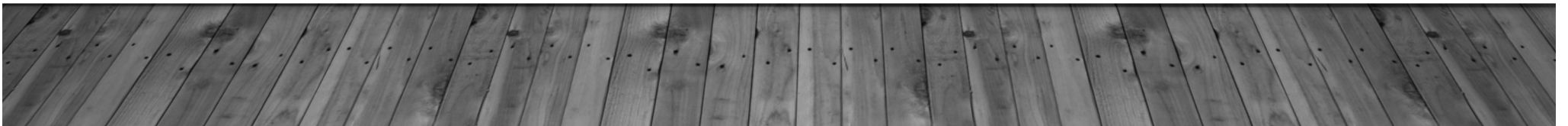

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Λεξικό Τριανταφυλλίδη]

- βιβλίο το [νινίιο] Ο39 : 1. φύλλα χαρτιού τυπωμένα και ενωμένα στη μια πλευρά τους, έτσι ώστε να αποτελούν ένα ενιαίο σώμα που εκδίδεται και κυκλοφορεί σε αντίτυπα για να διαβαστεί από το κοινό: Η Αγία Γραφή είναι το πιο πολυδιαβασμένο ~ στον κόσμο. Βγήκα στην αγορά, για να αγοράσω βιβλία. Σχολικά / διδακτικά / ωφέλιμα / λογοτεχνικά / επιστημονικά βιβλία. Ακριβά / φτηνά βιβλία. Χοντρά / δεμένα / άδετα / πανόδετα / δερματόδετα βιβλία. Έκθεση βιβλίου. ~ τσέπης*. Είναι άνθρωπος του βιβλίου, ασχολείται πολύ με το διάβασμα. ΦΡ ανοιχτό ~: Αυτός ο άνθρωπος είναι ανοιχτό ~, ειλικρινής και ανοιχτός, που δεν κρύβει τίποτα. 2. φύλλα χαρτιού, σε σχήμα μεγάλου τετραδίου, όπου γράφονται ή σημειώνονται ποικίλα θέματα ή στοιχεία: Εμπορικά / λογιστικά βιβλία. Βιβλία εσόδων / εξόδων. ~ πρακτικών συνεδριάσεων. Στην πρεσβεία άνοιξε ~ συγχαρητηρίων / συλλυπητηρίων. Τον μήνυσαν, γιατί δεν τηρούσε βιβλία στην επιχείρησή του. 3. τμήμα εκτεταμένου γραπτού έργου: Το ιστορικό έργο του Ηροδότου χωρίστηκε σε εννέα βιβλία. βιβλιαράκι το ΥΠΟΚΟΡ κυρίως στη σημ. 1.
- [λόγ. < αρχ. βιβλίον, υποκορ. της λ. βίβλος (δες στο βίβλος) · βιβλί(ο) -αράκι]

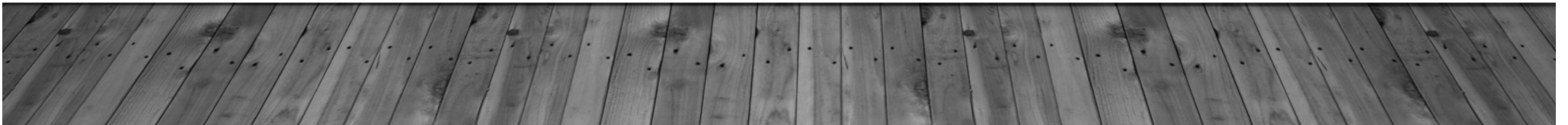
γλωσσικό λεξικό

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

- «διάβασμα»
- «εξετάσεις»
- «βιβλιοθήκη»
- «σκόνη»
- «ράφι»
- «έκθεση βιβλίου»

νοητικό λεξικό

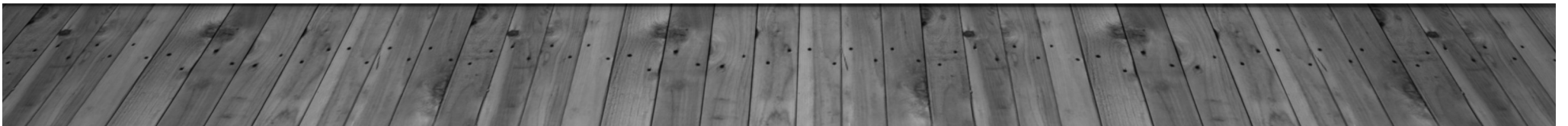
ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

- Μόνο μερικές περιπτώσεις συνεμφάνισης δύο λέξεων (συμφράσεις)

λεπτός λιγνός

*ο χοντρός και ο λεπτός

γλωσσικό λεξικό

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

- Διαχείριση των λημμάτων ως απομονωμένων στοιχείων π.χ. δεν αναφέρουν τις υπώνυμες λέξεις ενός υπερωνύμου

γλωσσικά λεξικά

- **ύφασμα** το [ífazma] O49 : επιφάνεια μαλακή και ανθεκτική που σχηματίζεται από την κανονική διαπλοκή οριζόντιων και κάθετων νημάτων στον αργαλειό ή σε ανάλογο μηχάνημα: ~ μάλλινο / βαμβακερό / μεταξωτό. ~ από συνθετικές ίνες. ~ μονόχρωμο / πολύχρωμο / εμπριμέ. Μονόφαρδο / διπλόφαρδο ~. Θέλω ένα ~ που να μην μπαίνει στο πλύσιμο. Εμπορεύεται υφάσματα. Υφάσματα επιπλώσεων. ~ για σεντόνια / για πουκάμισα.

~~ζέρσεϊ, μουσελίνα, ταφτάς,
τουίντ, λαμέ~~

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

- **σπουργίτι το** [sprurjítɪ] O44 & σπουργίτης ο [sprurjítis] O10 : κοινότατο στην Ελλάδα μικρόσωμο, συνήθ. γκρίζο και καφέ πουλί με παχύ ράμφος. σπουργιτάκι το ΥΠΟΚΟΡ
- **πάπια** η [ράρχα] O25α : I. νηκτικό, υδρόβιο πουλί (σε άγρια κατάσταση ή κατοικίδιο) με παχύ σώμα, κοντό λαιμό, πλατύ ράμφος, κοντά πόδια με μεμβράνες ανάμεσα στα δάχτυλα και ποικίλο (συνήθ. φαιό) φτέρωμα: Στη λίμνη κολυμπούσαν πάπιες και χήνες. Φάγαμε ~ γεμιστή / ψητή. Απαγορεύτηκε το κυνήγι της άγριας πάπιας. Περπατάει σαν ~, για παχύ άτομο (κυρ. γυναίκα), που περπατάει με ανοιχτά πόδια και γέρνει δεξιά και αριστερά. ΦΡ κάνω την ~, προσποιούμαι ότι δε γνωρίζω, δεν καταλαβαίνω κτ., αποφεύγω να πάρω θέση · ΣΥΝ έκφρ. κάνω το κορόιδο. || (ως γλωσσοδέτης) μια ~ μα ποια ~, μια ~ με παπιά. II. είδος ουροδοχείου πλατιού και με μακρύ λαιμό για αρρώστους ή υπερήλικες. παπάκι* το ΥΠΟΚΟΡ. [μσν. πάπια ίσως ηχομιμ. < κραυγή πα-πα-πα]

~~ομοιότητες/διαφορές
πτηνών π.χ. πέταγμα~~

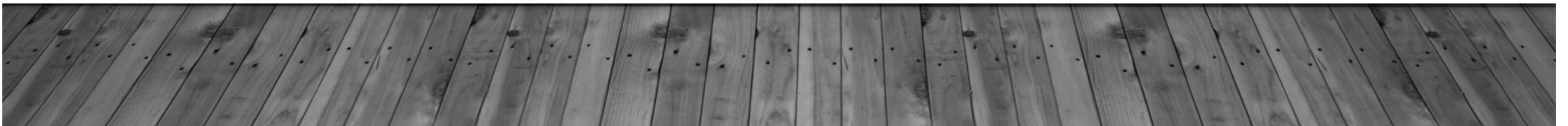

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

- Χαμηλή / υψηλή συχνότητα χρήσης

π.χ. σπίτι εστία

Νοητικό λεξικό

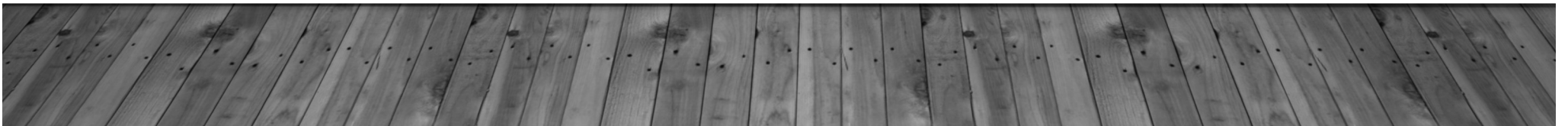

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Ο βοσκός άρμεξε τα πρόβατά του
!Ο βοσκός άρμεξε το μαντρί του

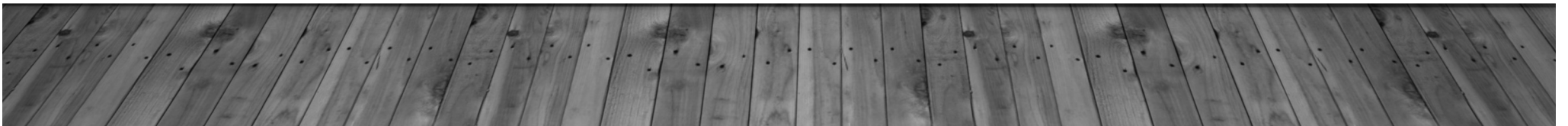
εύκολο πρόβλημα
το πρόβλημα είναι εύκολο

Ο προηγούμενος Πρόεδρος της
Δημοκρατίας
*Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι
προηγούμενος

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

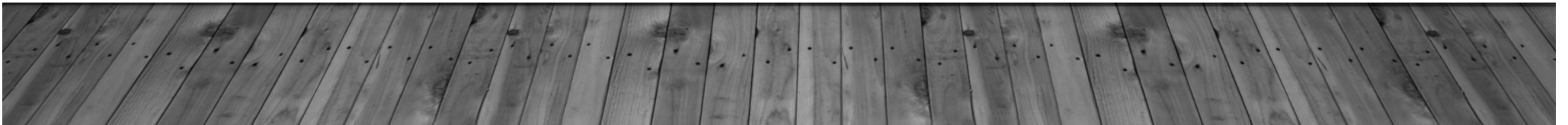
Οι σημασιολογικές πληροφορίες που χαρακτηρίζουν το περιβάλλον χρήσης δεν δίνονται με επάρκεια στα γλωσσικά λεξικά.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Γλωσσικό λεξικό → μία
προφορά

Νοητικό λεξικό: παραπάνω
προφορές π.χ. Διαλεκτική

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

- Πεπερασμένος αριθμός λημμάτων / συνεχώς ξεπερασμένο
- Βασικές πληροφορίες
- Δεν ακολουθεί την ταχύτητα της γλωσσικής αλλαγής & της συνεχούς ανανέωσης του αποθέματος των λέξεων μιας γλώσσας

ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

- Μη πεπερασμένος αριθμός
- Απεριόριστες πληροφορίες
- Συνεχής ανανέωση στο επίπεδο δημιουργίας νέων λέξεων αλλά και στο επίπεδο αλλαγής της γλώσσας

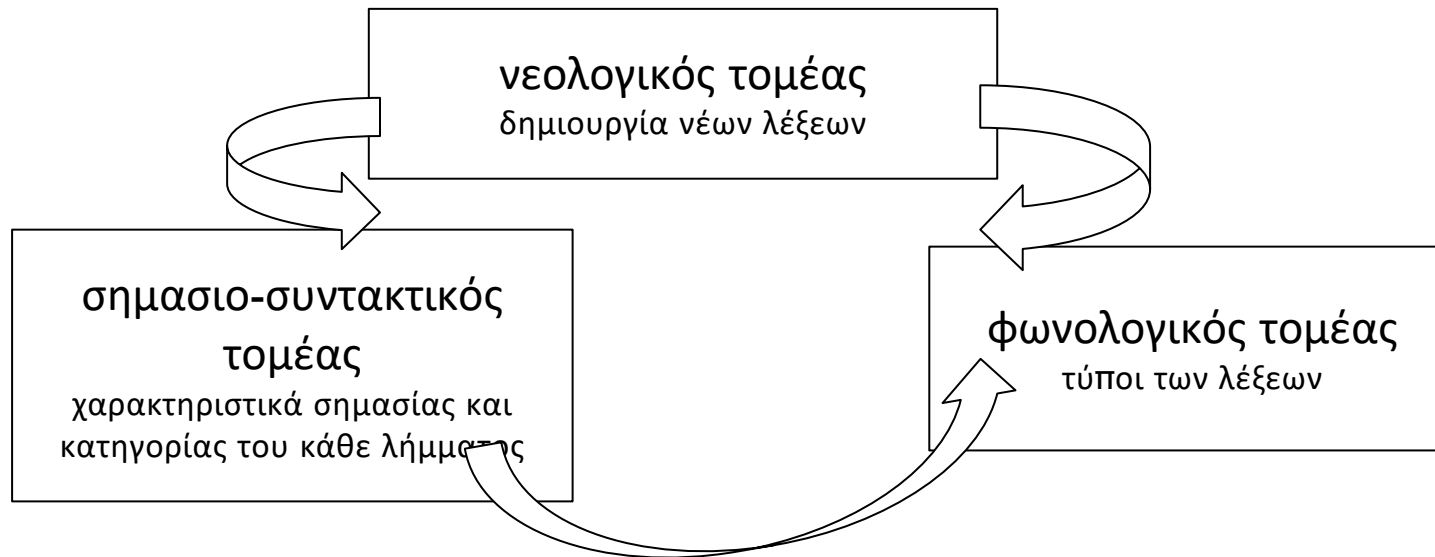

ΝΟΗΤΙΚΟ VS ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

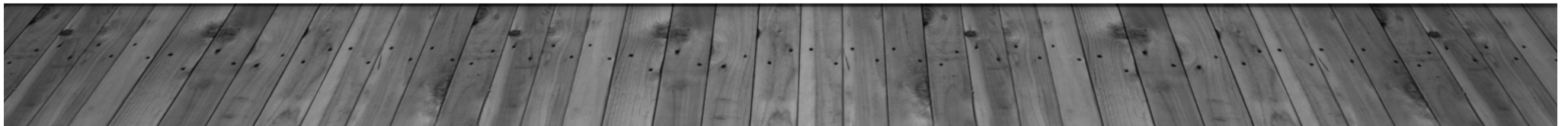
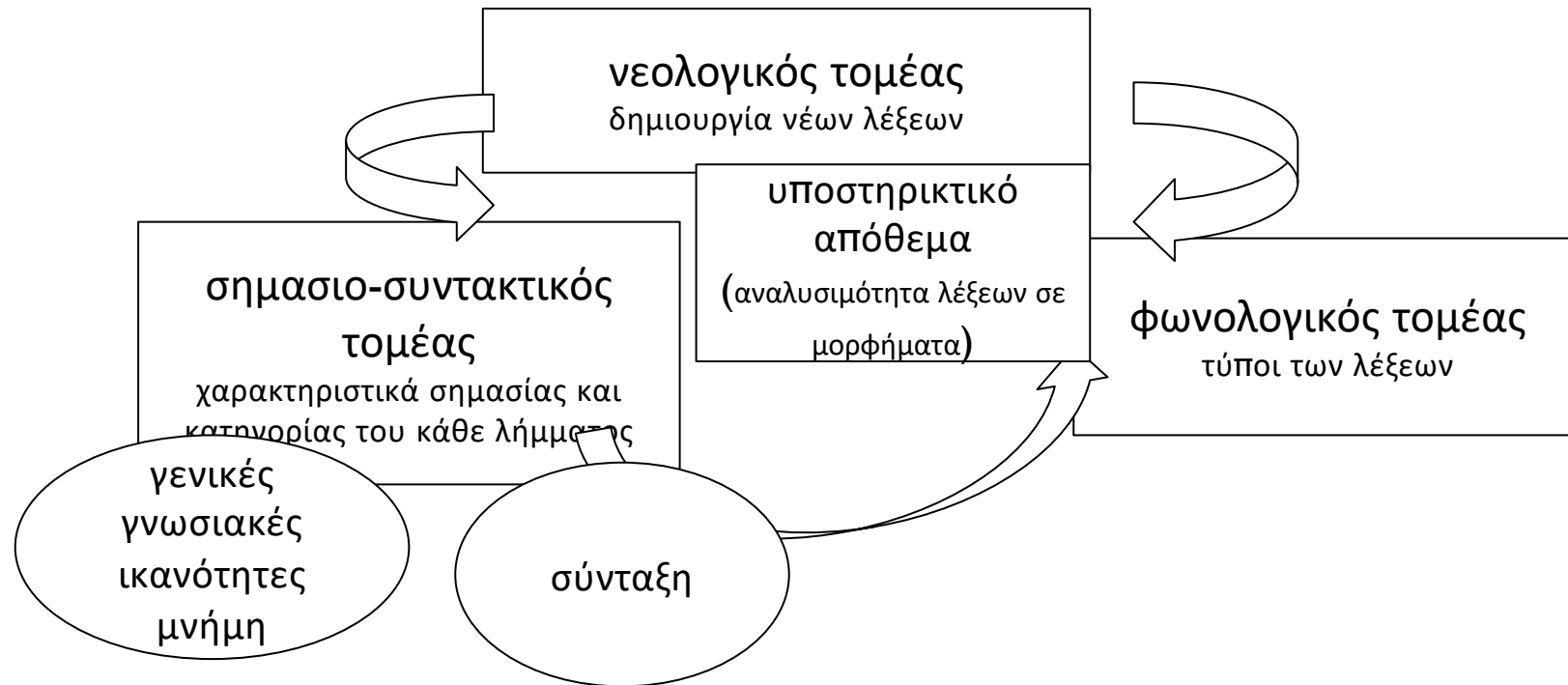
- **Νοητικό λεξικό → τεραστίων διαστάσεων
πολυπλοκότητα εσωτερική δομή**

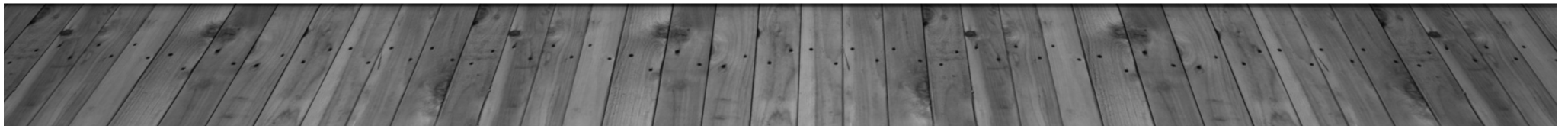
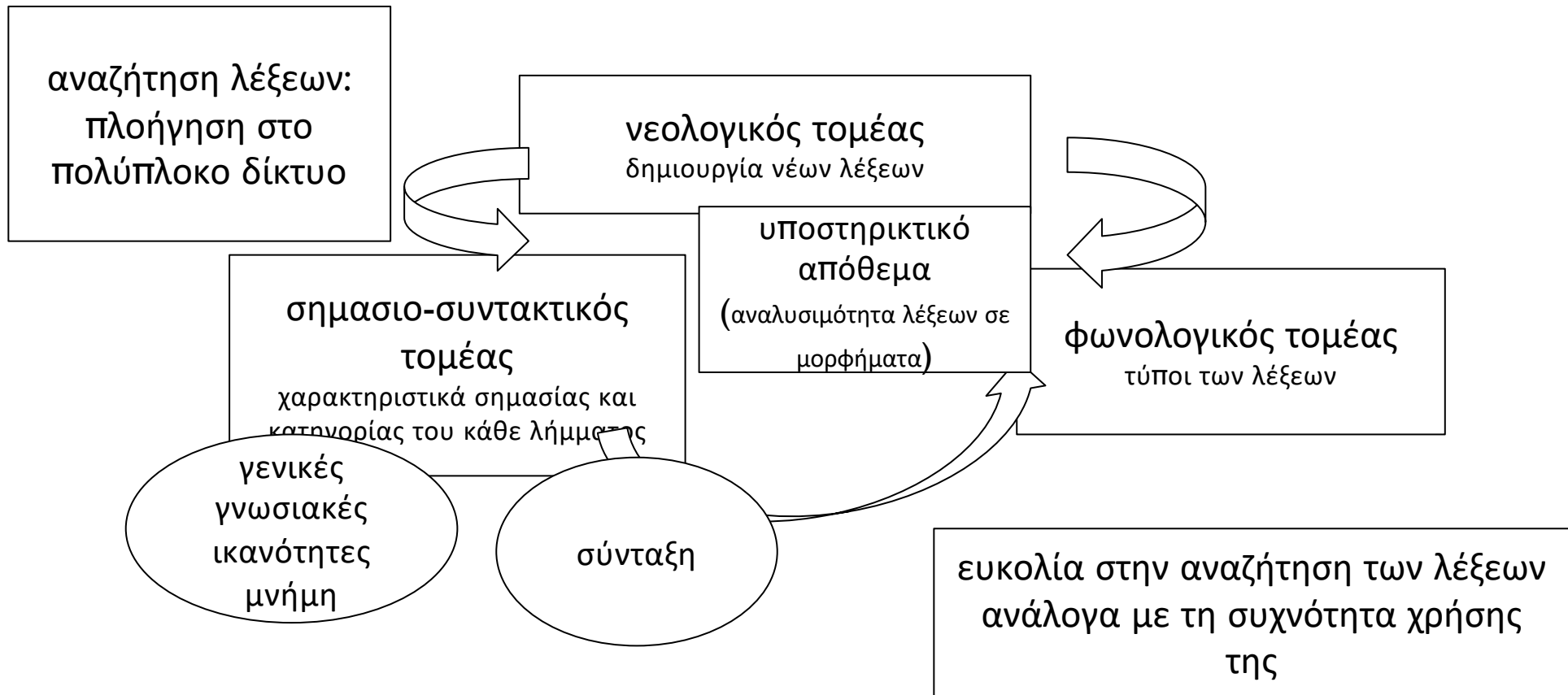
ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΚΑΙ ΨΥΧΟΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

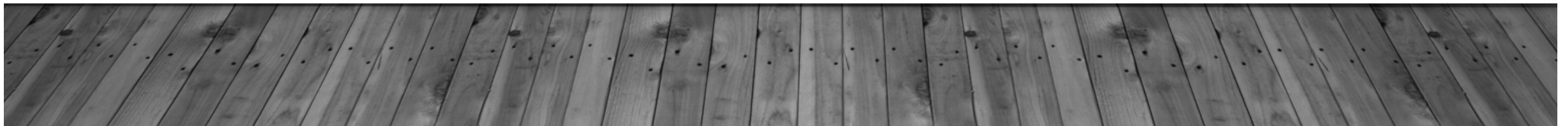
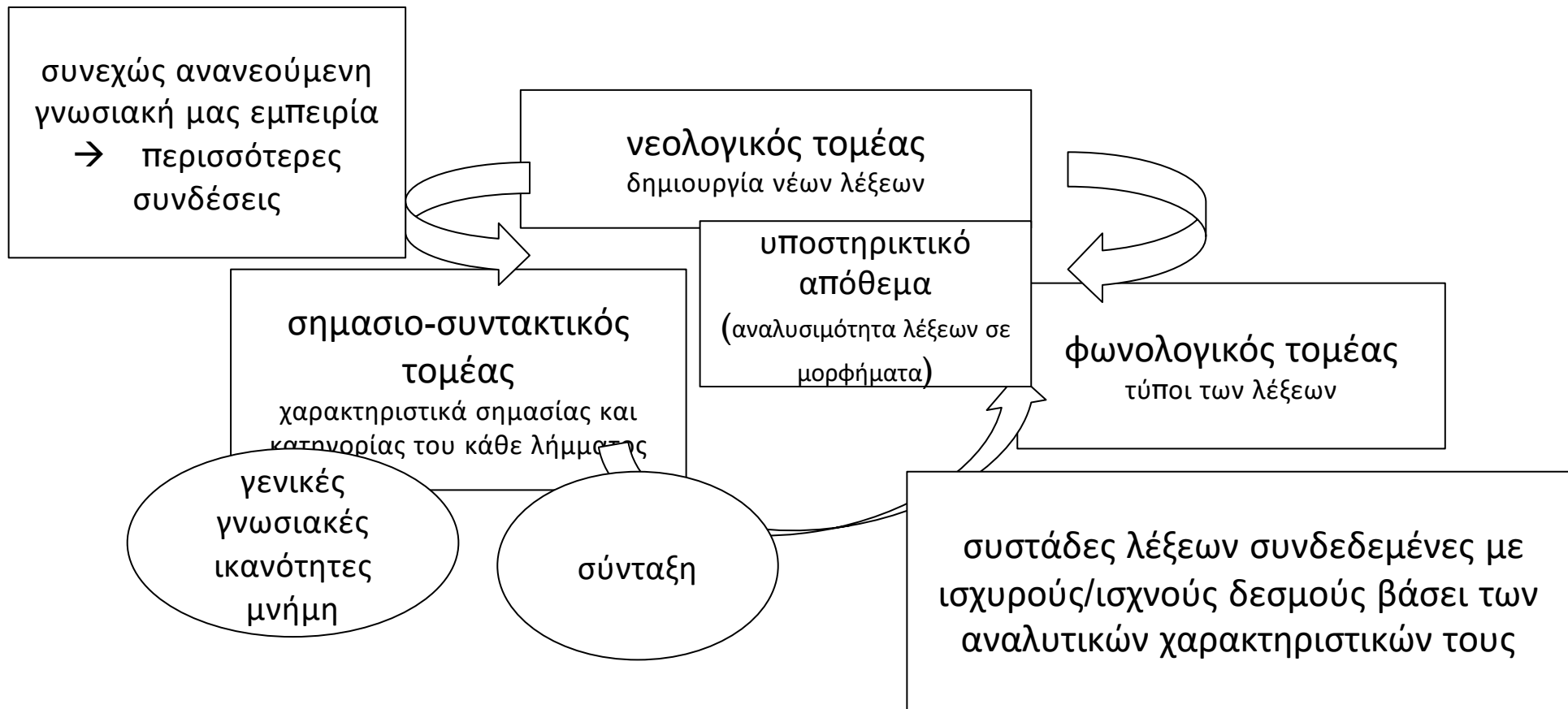
ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΚΑΙ ΨΥΧΟΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΚΑΙ ΨΥΧΟΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΚΑΙ ΨΥΧΟΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

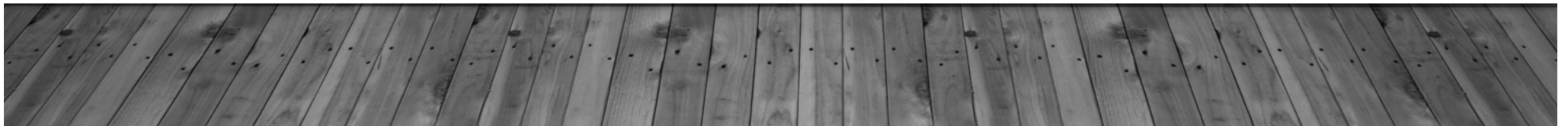
ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ & ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Λέξεις: αναλύσιμες μονάδες
συνίστανται από μορφήματα:
θέματα και παραγωγικά ή/και κλιτικά προσφύματα

αναλυσιμότητα λέξεων: αποτελεί
στοιχείο της γνώσης που διαθέτουν οι
ομιλητ@ για τη γλώσσα

- **σταθερό λεξικό:** μη αναλυσιμα λήματα (μορφήματα & μονομορφηματικές λέξεις)
- **δυναμικό λεξικό:** μορφολογικοί μηχανισμοί
κλίσης / παραγωγής/σύνθεσης

→ σταθερό λεξικό

ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ & ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

λήμματα λεξικού μη αναλύσιμα

Οι αναλύσιμες λέξεις δεν καταχωρούνται
στο λεξικό

αναλύσιμες λέξεις: διαθέτουν
εσωτερική δομή & παράγονται με την
εφαρμογή κανόνων της παραγωγικής
μορφολογίας

ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ & ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

λήμματα λεξικού: φορείς μη προβλέψιμων, ιδιοσυγκρασιακών πληροφοριών που αφορούν τη φωνολογική & μορφολογική τους δομή, τη συντακτική τους λειτουργία, το σημασιολογικό τους περιεχόμενο κ.λπ.

οι πληροφορίες για τη μορφολογική δομή των λέξεων έχουν τη μορφή δεσμών χαρακτηριστικών

επιλογικά κριτήρια καθορίζουν το συνδυασμό θεμάτων και προσφύματων

επιλογικά κριτήρια π.χ. δυνατότητες συνδυασμού μεταξύ θεμάτων μη ξενικής ή ξενικής προέλευσης ή λόγιας ή λαϊκής προέλευσης με τα κατάλληλα χαρακτηρισμένα προσφύματα

ΝΟΗΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ & ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ρηματικό επίθημα -
άρω

θέματα ξενικής προέλευσης
π.χ. γουστ-άρω, γκουγκλ-άρω

επιρρηματικό επίθημα
-ως

θέματα επιθέτων λόγιας
προέλευσης π.χ.
ενδελεχ-ώς

ΙΝΔΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Γ. Σεφέρης

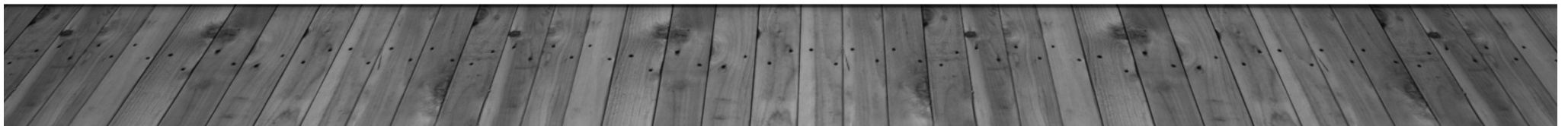
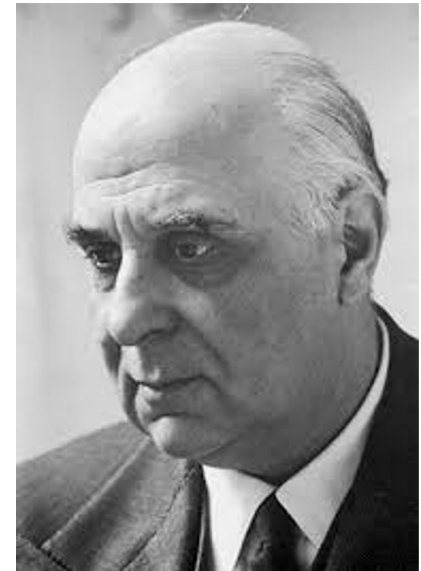
Κάτω απ' τις κουβαροσουκιές
κάθεται η λωτομάτα
κόβει ντομάτα για σαλάτα
καδάμπες και γαντζιές.

*

Πώς τραγουδεί τζιντζιριστά
κι οι μπαμπουκαλαμιώνες
με τους αμπανοζιοδεντρώνες
γνέφονται στα λιμνιά...

*

Ω, φρίκη! ξάφνου απ' τους δρυμούς
πηδήσανε οι αρτζούνες!
Με κάτι φλογερές μουτσούνες
και με κακούς σκοπούς...

ΥΠΑΡΚΤΗ ΛΕΞΗ VS ΠΙΘΑΝΗ ΛΕΞΗ

ΥΠΑΡΚΤΗ ΛΕΞΗ

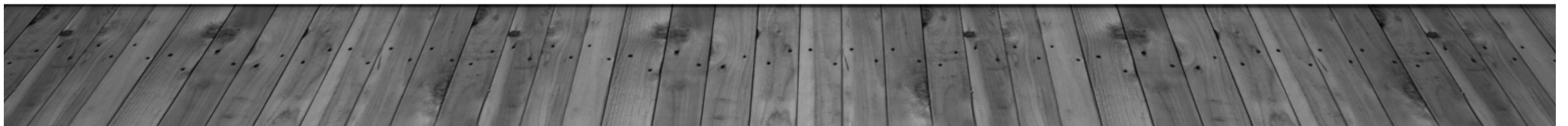
- η χρήση της μαρτυρείται στη γλώσσα π.χ.

τρέξιμο

ΠΙΘΑΝΗ ΛΕΞΗ

- Παρότι έχει σχηματιστεί με ορθή εφαρμογή των μορφολογικών κανόνων δεν απαντά στη γλώσσα

τρίκη

ΠΛΕΟΝΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΛΕΞΙΚΟ
όχι κανόνες λεξικού
σηματισμού

Μη προβλέψιμες σχέσεις μεταξύ των μορφών του ίδιου
λήμματος (αλλόμορφα) ή μεταξύ συγγενικών λημμάτων

μορφολεξικοί κανόνες

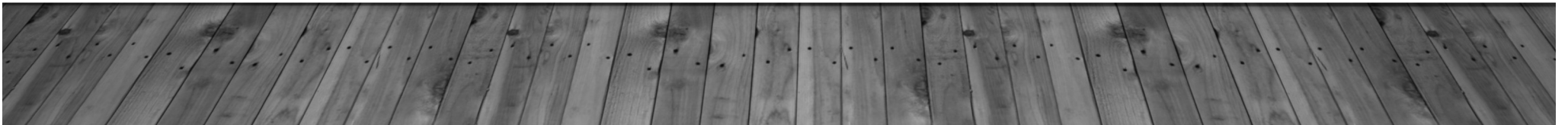
μεταπλαστικοί κανόνες

ΜΟΡΦΟΛΕΞΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Διαχείριση σχέσεων αλλομορφίας μεταξύ των
αλλόμορφων του ίδιου λήμματος

βλέπε [-συνοπτικό]
ειδ [+συνοπτικό]
-
τσολι [+ενικό]
τσολιαδ [-ενικός]

ΜΕΤΑΠΛΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Σχέση μεταξύ λημμάτων που σχετίζονται
σημασιολογικά και ταυτίζονται φωνολογικά
αλλά δεν είναι ορατό ποιο λήμμα αποτελεί τη
βάση σχηματισμού για το άλλο λήμμα

κυνηγ(ός)-κυνηγ(ώ)
οδηγ(ός)-οδηγ(ώ)

